

ORIGINILE DIMENSIUNII SOCIALE A SECURITĂȚII: INSTITUIREA ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCII

Valentin FILIP*

Abstract:

The current debates focusing on a deeper and wider understanding of the security concept seem to revolve around theoretical and factual developments starting with 1945 and especially with 1989. The historical approach proposed by this paper attempts to expand the time horizon to an older peace arrangement: the Versailles Treaty. Taking into account empirical evidence and approaching conceptual debates, it argues that the security's conceptual rationale – peace and conflict – was long ago treated from a social perspective. The origins of the social dimension of the security concept may thus be traced back to the International Labor Organization and the process that led to its inclusion in the Versailles Treaty.

Keywords: *social dimension of the security concept, social security, Paris Peace Conference, Versailles Treaty, International Labor Organization, Progressivism, Wilsonianism.*

Introducere

În ultimele decenii, în cadrul comunității crescânde a academicienilor, experților, decidenților politici și reprezentanților societății civile, s-a dezvoltat și promovat ideea că securitatea nu se limitează la stat, ca obiect referent și la dimensiunea militară, ca prioritate. Un set distinct de discipline a fost format: studii de securitate (internațională), studii de pace și cu ele, noi dimensiuni ale securității au fost formulate, marcând o schimbare conceptuală care a extins limitele securității, atât în plan vertical, de la securitate națională la securitate individuală și internațională, cât și în plan orizontal, de la probleme de apărare la probleme de natură societală, economică, social-politică și de mediu. În fapt, efervescența intelectuală care a influențat direct acest proces prezintă un dinamism constant, astfel încât eforturile

* Lector univ. dr. Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, valentin_filip@yahoo.com

de redefinire a securității au atras eticheta de „a cottage industry”(lucru la domiciliu) (Baldwin, 1997, p. 5). Literatura modernă, în special cea începând cu anii '80, a fost inspirată și alimentată de lucrări din trecut ce abordau subiecte de filosofie, economie, istorie, sociologie, științe politice și drept, dar rareori a tratat istoria altfel decât o sursă de informații factuale. Cu toate acestea, prezenta lucrare are ca ipoteză că dezbaterile privind procesul de conceptualizare a securității nu reprezintă un fenomen nou.

Tratatul de la Versailles și procesul de negociere, precum și argumentarea de natură conceptuală ce a determinat crearea Organizației Internaționale a Muncii transcend limitele forței de exemplificare prin faptul că permit conectarea dinamicilor sociale și realităților economice cu eforturile de soluționare a conflictelor și de instaurare a păcii, care erau tradițional concentrate în jurul problemelor de natură politică și militară. Justiția și violența socială au fost considerate cauze ale stabilității și ale conflictului, atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Deși securitatea nu a fost abordată ca o problemă distinctă, simplul fapt că laitmotivele sale – pacea și războiul – au fost concepute ca și constructe sociale explică adăugarea dimensiunii sociale la conceptul de securitate. „Libertate din dorință” și „Libertate din frică”, așa cum sunt prezente în limbajul Organizației Națiunilor Unite (Human Development Report 1994, p. 3), au fost considerate două condiții necesare ale securității pentru decenii. Cele două sintagme au fost pentru prima dată folosite împreună de Edward Stettinius, Secretarul de Stat al Statelor Unite ale Americii, după Conferința de la San Francisco care a determinat crearea Organizației Națiunilor Unite (1945). Implicit, securitatea națională și internațională au fost extinse pentru a include securitatea individuală, iar dimensiunea militară a fost completată cu nevoi sociale și economice de bază.

Ipoteza de la care pornește prezenta lucrare afirmă că două condiții au fost îndeplinite pentru reconceptualizarea timpurie a securității și pentru stipularea acesteia în dreptul internațional: existența unei comunități epistemice, care a promovat justiția socială și prezența unei amenințări ideologice – bolșevismul rusesc – care a declanșat o nevoie (geo)politică și o dorință de a răspunde problemelor sociale. Cea din urmă prezintă un caracter vădit, nefăcând subiectul cercetării de față, având în vedere multitudinea lucrărilor de specialitate publicate pe această temă. „Revoluția bolșevică a determinat o schimbare miraculoasă de atitudine la nivelul claselor conducătoare occidentale. Muncitorii, chiar și în democrațiile victorioase, erau neobosiți” (Macmillan, 2003, p. 95), iar solicitările formulate de aceștia impuneau un tratament adecvat. Liderii militari, precum Amiralul

Sir Henry Wilson, au recunoscut că din 1918, inamicul „nu a fost boche, ci bolșevicii.” (Read, 2008)¹. Pe de altă parte, cea de-a doua condiție reprezintă o interpretare rafinată, lărgită a comunității epistemice, definită ca o „rețea de profesioniști cu expertiză și competență recunoscută într-un anumit domeniu și o revendicare autoritativă asupra cunoașterii relevante în elaborarea de politici circumscrise domeniului respectiv” (Haas, 1992, p. 3). În relație cu tema acestei lucrări și cu circumstanțele istorice, percepția asupra acestui tip de comunități are un obiectiv mai amplu, ce include nu doar practicieni din mediul academic și guvernamental, ci și reformatori sociali și activiști, antreprenori și lideri de sindicat, jurnaliști și lideri politici (în special de stânga). Combinarea acestor două elemente, și anume expertiza și conștiința comună, a dus la reinterpretarea, într-o manieră extinsă, a conceptului de securitate, și la încastrarea acestuia într-un cadru normativ – Organizația Internațională a Muncii și demersurile legislative ulterioare derulate la nivel național și internațional – care au supraviețuit creației Conferinței de Pace de la Paris: Liga Națiunilor.

Această lucrare se constituie într-o evaluare a literaturii de specialitate și o cercetare istorică care propune, într-un sens istoric, o examinare profundă a conceptului de securitate, în încercarea de a demistifica percepția generală conform căreia conceptul de securitate, înțeles într-un sens lărgit, este o creație nouă. Cu toate acestea, se limitează la dimensiunea socială a securității, deși problemele tratate transcend limitele tradiționale și impactează mediile economice și politice. Mai mult decât atât, lucrarea își propune să stabilească frontierele comunității epistemice de-a lungul Atlanticului, focusându-se pe elemente ce fac referire la progresismul american, fără a ignora însă contribuția europeană. În final, lucrarea de față analizează evoluția ideilor progresiste, de la apariția acestora în secolul 19, puternic conectată cronologic de Conferința de Pace de la Paris, până la includerea muncii/codului muncii în Tratatul de la Versailles. Prima parte a articolului constă într-o evaluare critică a principalelor lucrări publicate pe tema reconceptualizării securității, cu focus pe dimensiunea socială, în timp ce a doua parte caută să explice cauzele progresismului american și să summarizeze principalele doctrine, axându-se pe eforturile de inginerie socială. Precedând concluziile, ultima parte a lucrării explorează procesul de înfăptuire a Tratatului de la Versailles, Partea XIII, care a determinat crearea Organizației Internaționale a Muncii.

¹ „Boche” referire la germani în argoul limbii franceze.

(Re)conceptualizarea modernă a securității: dimensionarea sectorului social

În dezbaterile ultimelor decenii, securitatea a fost egalizată cu un „simbol ambiguu” (Wolfers, 1952), cu un concept „subdezvoltat” (Buzan, 1983, p. 3), „contestat” (Baylis et al., 2008, p. 230) și chiar „neglijat” (Baldwin, 1997, p. 8). Ca urmare a numărului ridicat de studii dedicate explorării conceptului de securitate, academicienii s-au divizat în mai multe școli de gândire. Buzan et al. face distincția între tradiționaliști, realiștii politici, care percep securitatea dintr-o perspectivă stato-centrică și focusată pe dimensiunea militară, și ceilalți, care promovează o percepție diferită asupra conceptului de securitate, extinzându-l dincolo de stat, către sectoarele non-militare (Buzan et al., 1988, pp. 2-3) (pot fi numiți non-tradiționaliști). Peoples și Vaughan-Williams împart studiile de securitate în „tradiționale” și „critice”, bazându-se pe aceeași contradicție conceptuală (Peoples & Vaughan-Williams, 2010, pp. 4-6). Interesant este însă, că pe lângă (neo)realiștii care se încadrează în școala de gândire „tradiționalistă”, aceeași autori au încadrat reprezentanții școlii liberale a teoriilor relațiilor internaționale în aceeași categorie a „tradiționaliștilor”, având în vedere că „împărtășesc viziunea conform căreia securitatea este abordată în contextul unei agende militare” (Peoples & Vaughan-Williams, 2010, pp. 4-6). Pe de altă parte, criticii acestei concepții tradiționale sunt o comunitate cu un grad mai ridicat de eterogenitate și pot fi grupați cu ușurință în mai multe categorii: Școala Welsh (normativă), Școala de la Copenhaga (analitică) și Școala de la Paris (sociologică) (Peoples & Vaughan-Williams, 2010, pp. 9-10). Mai mult decât atât, Baylis identifică constructivismul ca o alternativă, pentru a explica modul în care securitatea este concepută: înțelesul său nu este conferit de o structură materială, ci este încastrat în cunoașterea comună a actorilor implicați, și derivă dintr-o interacțiune socială a înțelegerilor subiective (Baylis, p. 234) ale acestora. Alte critici aduse conceptului de securitate sunt generate de teoriile feministe, care aduc problema diferențelor dintre sexe în procesul de definire a securității, sau de teoriile post-moderniste, care alimentează dezbaterile existente referitoare la reconceptualizarea securității cu probleme noi, care au fost ignorate de tradiționaliști (Baylis, p. 236). În ultimul timp, Buzan și Hansen au catalogat diferitele interpretări ale conceptului de securitate în: constructivism convențional, ce se focusează asupra factorilor ideationali precum cultură, credințe, norme; constructivism critic, ce adoptă metodologii narative și sociologice; Școala de la Copenhaga, ce promovează percepția constructivistă asupra securitizării; studii critice de securitate, bazate pe emancipare, ca element cheie; studii feministe de securitate, ce ridică problema diferențelor

dintre sexe; securitate umană, ce identifică ca principal referent al securității individul și nevoile acestuia; studii de pace, cu o abordare liberală menită să reducă uzul de forță și să plaseze securitatea individuală în raport de complementaritate față de securitatea statului; studii de securitate post-colonială, ce oferă înțelegere asupra teoriilor securității dintr-o perspectivă non-Occidentală; studii de securitate poststructuralistă, focusul trecând de la idei la discurs; studii strategice, ce prezintă perspectiva tradiționalistă asupra securității; și (neo)realism, adoptând o poziție similară studiilor strategice, dar orientată politic și raționalistă (Buzan & Hansen, 2009, pp. 35-38).

Reconceptualizarea securității a determinat formularea mai multor definiții ale termenului și delimitarea dimensiunilor implicite ale acestuia. Acest proces a dus la o compartimentalizare a securității, bazată pe valorile fundamentale de apărare și natura amenințărilor și potențialelor amenințări, a căror concretizare ar fi putut prejudicia starea de securitate. Între compartimentalizare și fragmentare nu există echivalență: majoritatea studiilor în domeniu afirmă pentru că securitatea este o entitate organică, a cărei diviziune este necesară pentru teoretizare sau elaborare de politici. Dimensiunea socială nu a fost întotdeauna o componentă individuală, fie pentru că era considerată o problemă intra-statală, în timp ce securitatea era percepută ca fiind o problemă inter-statală, fie pentru că era încorporată în alte dimensiuni ale securității, precum economic și/sau politic. Această ignorare benignă pare a fi paradoxală, având în vedere dezbaterile de la finalul Primului Război Mondial, care preced dezvoltările moderne și faptul că programe de protecție socială au fost implementate la nivel statal, ca urmare a proceselor internaționale și transnaționale derulate de Organizația Mondială a Muncii și de grupările sub-statale care au permis schimbul de cunoaștere dincolo de delimitările teritoriale. În acest context, nu putem afirma că procesele interne au fost ne semnificative, ci că acestea au fost stimulate și încurajate de Tratatul de Pace și de comunitățile epistemice din Paris și de cele ulterioare.

Într-o perspectivă considerată acum clasică, Wolfers propune o abordare duală a securității: în sens obiectiv, securitatea „măsoară absența amenințărilor la valorile fundamentale”, și în sens subiectiv, evaluează „absența temerii că aceste valori vor fi atacate” (Wolfers, 1952, p. 485). Focusul pe care Wolfers îl pune asupra valorilor fundamentale este semnificativ în reconceptualizarea securității și lărgirea ariei de referință a acesteia, cu atât mai mult cu cât schimbarea focusului asupra diferitelor valori și implicit, asupra diferitelor amenințări permite o abordare multi-dimensională a securității, percepută nu doar la nivel național, ci și din perspectivă militară.

Ullman, de asemenea, pledează împotriva înțelegerii securității „exclusiv în termeni militari” (Ullman, 1983, p. 129). Modul în care corelează securitatea cu natura amenințărilor permite abordarea securității din punct de vedere social. Cuvintele lui Ullman sunt mai elocvente, având în vedere că acesta considera că amenințările degradau rapid și iminent „calitatea vieții populației unui stat” (Ullman, 1983, p. 133). De asemenea, este de menționat deplasarea atenției către securitatea individuală.

Buzan, unul dintre cei mai influenți cercetători din domeniul studiilor de securitate, a împărțit conceptul de securitate în cinci sectoare (militar, politic, economic, de mediu și societal), definind securitatea la modul general ca „libertate în fața amenințării” (Buzan, 1991, p. 32). Dimensiunea socială poate fi corelată cu dificultate cu sectoarele politic și economic, dar acest lucru poate fi parțial explicat de preferința lui Buzan pentru abordarea securității la nivel național: „securitatea este în primul rând despre soarta colectivităților umane, și în al doilea rând despre securitatea individuală. În sistemul internațional actual, unitatea de referință standard a securității este statul suveran” (Buzan, 1991, p. 32). Cu toate acestea, Buzan explică că sectorul social al securității, analizat la nivel individual, poate fi divizat într-o serie de factori (Buzan, 1983, p. 11) (viață, sănătate, status, bunăstare, libertate) care sunt „mai complicați, deseori contradictorii și supuși dezbaterii dintre evaluarea obiectivă și subiectivă a acestora.” (Buzan, 1983, p. 11)

Depărtându-se de perspectiva realistă, stato-centristă a lui Buzan, Booth sugerează un concept interesant: emanciparea, definită ca „eliberarea oamenilor (ca indivizi și grupuri) de sub constrângerile fizice și umane care îi împiedică să își desfășoare activitățile după bunul plac” (Booth, 1991, p. 319). Focusul este, în mod evident, plasat asupra individului, care se deplasează spre centrul studiilor de securitate din această perspectivă critică. Inerent, sentimentul de securitate este îndeplinit nu doar prin protecția individului în fața amenințărilor de natură militară, dar și prin încurajarea dezvoltării domeniilor economic, social și de mediu, care îi pot influența bunăstarea. A fi securizat devine echivalent cu a fi emancipat ca individ: „securitatea și emanciparea sunt două fețe ale aceleiași monede” (Booth, 1991, p. 319).

Conceptul de securitate umană este probabil cel mai potrivit în discuția privind dimensiunea socială a securității. Securitatea umană nu este doar multidimensională (incluzând problemele sociale), dar identifică ca referent al securității individul și comunitatea: în acest fel, individul devine obiectivul final al securității, în timp ce statul se transformă în mijloc. Această concepție a securității implică în general trei semnificații: că vizează protejarea și promovarea drepturilor fundamentale ale omului la „viață,

libertate și căutarea fericirii”; un înțeles umanitar, care face referire în principal la consecințele pe care conflictul le are asupra vieții individului; și în final, o semnificație lărgită, cu o puternică componentă de justiție socială, ce se ocupă cu probleme de natură „economică, de mediu, socială și cu alte forme de amenințare la adresa bunăstării individuale” (Hampson, 2008, pp. 230-231), promovată în general la nivelul Națiunilor Unite prin Programul de Dezvoltare (UNDP). UNDP a ridicat prima provocare viziunii tradiționaliste asupra securității în 1993, când a afirmat „necesitatea schimbării de la o abordare exclusiv națională, stato-centrică la una individuală, de la securitate prin înarmare la securitate prin dezvoltare, de la securitizarea teritorială la cea a hranei, forței de muncă și mediului” (Human Development Report 1993, p. 2). Un an mai târziu, UNDP a definit conceptul în funcție de șapte elemente: securitate economică (împotriva pauperității), securitate alimentară (acces la hrană), securitate sanitară (asigurare medicală), securitatea mediului (protecție împotriva riscurilor ecologice), securitate personală (împotriva violenței fizice), securitatea comunității (protecția valorilor culturale și tradițiilor), securitate politică (protecția drepturilor civile și politice) (Human Development Report 1993, pp. 24-33). Securitatea umană a devenit un laitmotiv în abordarea ONU de-a lungul timpului. De exemplu, Kofi Annan, Secretarul General ONU a promovat aceleași idei: „securitatea umană nu mai poate înțelege în termeni exclusiv militari, ci mai degrabă, încastrează elemente ale dezvoltării economice, justiției sociale, protecției de mediu, democratizării, dezarmării și respectului pentru drepturile omului și pentru lege” (Annan, 1999, p. 15). Deși prea amplu și lipsit de claritate, conceptul de securitate umană permite conturarea unei ramuri a studiilor de securitate (Paris, 2001, pp. 87-102), care explică securitatea atât în termeni cantitativi, „satisfacerea nevoilor primare materiale, esențiale pentru supraviețuirea individului, precum accesul la hrană, adăpost, educație și servicii de sănătate” (Thomas, 2000, pp. 6-7); dar și în termeni calitativi, „respectarea demnității umane, care încorporează autonomia personală, controlul asupra deciziilor proprii și implicarea neîngrădită în comunitate” (Thomas, 2000, pp. 6-7).

Această abordare „pull”, de la nivel internațional, dublată de o abordare „push”, a societății civile și mediului academic, a reușit să ajungă la nivel statal, cele mai naționale strategii de securitate din lumea democratică referindu-se fie la probleme aferente dimensiunii sociale a securității sau tratându-le în mod explicit. Înainte această dimensiune era neglijată, prin prisma percepției securității ca fiind o problemă inter-statală, în timp ce problemele intra-statale intrau în sfera politicilor interne. În această privință, „securitatea socială a fost definită ca securitate internă. Funcția sa

esențială este aceea de a asigura puterea economică și politică a guvernului de drept sau supraviețuirea sistemului social și a unui nivel adecvat de securitate publică” (Balázs, 1985, p. 146). Mai mult decât atât, securitatea socială a fost conectată din ce în ce mai puternic de justiția socială, ca un constituent al politicilor sociale, care abordează de obicei probleme de șomaj, condiții de muncă, pensii etc. (Kaufmann, 2013, p. 98).

Progresismul american: o abordare succintă

După perioada de reconstrucție ce a succedat Războiul Civil, America a experimentat o serie de transformări care au devenit cunoscute sub numele de „Epoca de Aur”. Sub aspectul înșelător al creșterii economice, imigrării masive, industrializării, progresului tehnologic și urbanizării, s-a creat o nouă societate americană, în care mediile politic și social erau puternic alterate. Marile afaceri dictau cursul vieții economice și financiare: așa-numiții „căpitani ai industriei”, magnații corporatiști și de pe Wall Street – Rockefeller, Carnegie, Pierpont Morgan, Vanderbilt – monopolizau piața. Până la finalul secolului 19, 1% din populația americană deținea aproximativ 90% din banii aflați în circulație pe tot teritoriul Statelor Unite (McNeese, 2010, p. 48) și „bogații deveneau mult mai bogați decât majoritatea” (Nugent, 2010, p. 6). În același timp, corupția cuprinsese mediile politic și administrativ și o mare parte din activitate „funcționa în baza unor principii clientelare” (McNeese, 2010, p. 57). În anii 1880, jumătate din slujbele federale, care nu necesitau organizarea de alegeri, au fost oferite drept recompensă celor care au votat pentru partidele politice câștigătoare (McNeese, 2010, p. 57). Mai mult decât atât, aceste mașinării politice, așa cum au devenit cunoscute, și liderii acestora, au fost alterate de corupția existentă în mediul de afaceri, neopunându-se „mișcării de fuzionare” a corporațiilor mari; de fapt, acest fenomen era considerat unul normal: „oameni onorabili nu au perceput nici o problemă în acceptarea de recompense financiare, daruri, comisioane sau onorarii din partea afacerilor și oamenilor de afaceri cu care au colaborat” (Jaycox, 2005, p. 78). În consecință, pauperitatea a devenit o caracteristică a timpului: condițiile de trai erau îngrozitoare și problemele de muncă deveneau un punct stringent pe agenda politică. Dimensiunile sociale și politice ale vieții americane nu reușeau să se mențină într-o concordanță relativă cu dinamica economiei. Un profund sentiment de nedreptate făcea ravagii în societatea americană (Nugent, 2010, p. 7). Societatea era divizată din punct de vedere social: „capitaliști versus muncitori, interesele (n.b. celor privilegiați) versus ale oamenilor” (Nugent, 2010, p. 11).

În mijlocul Depresiunii Lungi (1873-1896), condițiile sociale s-au înrăutățit și, ca urmare, greve violente au cuprins orașele, fiind necesare sute de trupe de stat și federale pentru a reprima violențele crescânde. Exemple relevante în acest sens sunt Marea Grevă Feroviară (1877), Revolta de Haymarket (1886), Grevă Homestead (1892), Grevă Pullman (1894) (McNeese, 2010, p. 49). În 1893, în punctul culminant al depresiunii, când bursa de valori a căzut, 500 de bănci și 15 000 de afaceri au fost declarate falimentare, augmentând rata crescândă a șomajului (Jaycox, 2005, p. 39). Sporul natural, deși pozitiv, nu reprezenta un atu pentru mediul social: fermierii era strămutați, din cauza deflației prețurilor din agricultură, în timp ce milioane de migranți continuau să aleagă Statele Unite ca destinație – între 1871 și 1914, 25 de milioane de migranți au sosit pe teritoriul american (Link & Link, 2012, p. 6). Toți au contribuit la suprapopularea orașelor: locuințele erau asigurate în imobile cu condiții precare, a căror aglomerare determina extinderea cartierelor sărace; facilitățile sanitare nu reușeau să îndeplinească cerințele societății, întrucât „liniile de colectare de deșeuri erau puține și extrem de încărcate”, „pompierii și forțele de poliție și de ordine publică nu reușeau să facă față, școlile erau inundate, și curățenia pe străzi era inexistentă” (Jaycox, 2005, p. 6). În aceste condiții, se impunea necesitatea unei schimbări sociale.

În contextul crizei, la finalul secolului 19 și începutul secolului 20, a fost inițiat un proces eterogen, dar consistent de polarizare a opiniei publice privind nevoia de reformare. Curentul progresist, așa cum urma să fie numit mai târziu, a dorit să „identifice și apoi să remedieze problemele inerente procesului de industrializare și extindere a societății urbane” (Pastorello, 2014, p. 7). Reprezentanții progresismului erau „lideri religioși, oameni de afaceri, lideri civili, sufragiști, afro-americieni, promotori ai drepturilor civile, membri ai sindicatului, nativiști, imigranți, muncitori, fermieri și politicieni” (Pastorello, 2014, p. 12), care, în ciuda absenței unei organizări formale, împărtășeau viziunea conform căreia statul trebuia să se implice într-o anumită măsură în viața socială pentru a rezolva problemele sociale, economice și politice (Pastorello, 2014, p. 8). Mai mult decât atât, și-au investit încrederea în știință și în expertiza necesară reformării, fie că proveneau din mediul academic – în special studii sociale – sau prin educarea elitelor politice și administrative (Pastorello, 2014, p. 7). Progresiștii erau „uniți de o teamă comună că industrialismul și noul sistem economic ar putea afecta structura socială și politică” (Link & Link, 2012, p. 8). Conștienți de diviziunea socială generată de apariția unui capitalism necontrolat, progresiștii au căutat să ușureze

„consecințele unei societăți industriale resimțite de imigranți, clasa muncitoare și în special, copiii” (Link & Link, 2012, p. 8).

Ca fenomen de tipul grassroots, ajuns într-o primă etapă la executivul local și mediul legislativ, extins ulterior la nivel statal și federal, progresismul și-a concentrat eforturile în încercarea de a „atenua disfuncțiile, corupția, in justiția socială și suferința umană inerente dezvoltării industriale rapide, urbanizării și instituirii unui nou mod de viață” (Jaycox, 2005, p. viii). Având ca obiectiv revitalizarea democrației și implementarea unui sistem social corect, progresiștii doreau „restructurarea instituțiilor sociale și politice [...], dorința de reformă devenind o forță motrice” (Link & Link, 2012, p. 9). Au proiectat soluții la disfuncțiile sociale și au acordat atenție specială „problemelor crescânde din domeniul sanitar”, inerente unui proces de industrializare și urbanizare, adresând în același timp probleme de muncă, solicitând coduri de locuințe și întreprinderi, implementarea măsurilor sanitare, reformarea sistemului educațional și distribuția echitabilă a taxelor (Pastorello, 2014, p. 197). Intervenția guvernamentală a fost completată de activismul civil: un număr semnificativ de organizații non-guvernamentale, ce acționau sporadic ca organizații cvasi-guvernamentale, și societatea civilă au promovat obiective precum respectarea drepturilor muncitorilor și imigranților, drepturilor civile, acordarea dreptului de vot femeilor, interzicerea muncii copiilor, creșterea condițiilor de trai, implementarea unui sistem sanitar adecvat și chiar pacea mondială (Pastorello, 2014, p. 200). În contradicție cu europenii, „americani s-au bazat pe privatizare, voluntariat și bunăstarea generată de capitalism” pentru a produce justiție socială (Pastorello, 2014, p. 204).

Printre factorii favorizatori extinderii ideilor și acțiunilor progresiste se numără activitatea întreprinsă de jurnaliștii de investigație (muckrakers), care au asigurat acoperirea mediatică asupra unor aspecte legate de condițiile de trai și de muncă, munca minorilor, inegalitatea socială și corupția magnaților; evangheliști sociali care au expus păcatele societății industriale urbane și au promovat ideea de schimbare urmând doctrina creștină; activiști civici care au încurajat extinderea reformelor din domeniul sanitar, al asigurărilor sociale pe durata maternității, care au solicitat condiții mai bune de muncă, nivel de educație mai ridicat, implementarea unor cursuri de cetățenie și engleză, organizarea muncii și chiar inițierea unor campanii de educație sexuală; experți care și-au oferit ajutorul în procesul de profesionalizare a medicinei, dreptului, ingineriei și mediului academic; și, în final, membrilor de sindicat care au luptat pentru respectarea drepturilor de muncă și fermierilor, care s-au organizat în partide populiste cerând reforme agrare (Pastorello, 2014, p. 57-103). Acțiunile comune și concentrate ale acestora au avut un impact semnificativ asupra

decizionalilor politici și legislativi. În final, progresiștii au intrat în politică ca o mișcare bi-partizantă, și mulți politicieni au devenit promotori ai spiritului progresist. O listă incompletă a acestora îi enumeră pe primarii Hazen Pingree (Detroit), Tom Johnson (Cleveland); guvernatorii Robert LaFollette (Wisconsin), Hiram Johnson (California); congressmenii William Jennings Bryan (Nebraska), Fiorello LaGuardia (New York); secretarul de stat Elihu Root, Șeful Justiției Louis Brandeis; președinții americani Theodore Roosevelt și Woodrow Wilson. Aceștia au propus măsuri legislative focusate pe probleme sociale, economice și politice, căutând să asigure un nivel crescut de bunăstare, securitate și democrație și să răspundă nevoilor cetățeanului american de rând. Dintre măsurile propuse și implementate, menționăm stabilirea planurilor de management, la nivel de oraș, adoptarea votului secret și referendumului la nivel de stat, instituirea obligației de a eticheta ingredientele alimentelor comercializate, de a derula inspecții în fabricile de procesare a cărnii, instituirea Actului Hepburn (este înputernicită Comisia Interstatală de Comerț să stabilească taxele de drum), Actului Underwood-Simmons (reducere a tarifului), Actului Glass-Owen (înființarea Rezervei Federale, care plasa sectorul bancar sub control guvernamental), Actele Antitrust Sherman și Clayton (reduc, și mai târziu, scot în afara legii monopolul, cunoscute și sub numele de „Labor Magna Charta”), la nivel federal. În final, progresiștii au făcut următoarele amendamente Constituției Statelor Unite: 16 (oferă Congresului prerogativul de colectare a taxei pe venit), 17 (impune alegerea directă a senatorilor Statelor Unite, reducând influența structurilor politice), 18 (interzice alcoolul) și 19 (acordă femeilor dreptul de vot).

În scopul asumat al prezentei lucrări, o atenție deosebită se acordă activității derulate de Woodrow Wilson, președintele american care a adus ideile progresiste pe agenda internațională. Impactul contribuției lui Wilson a fost atât de mare în planul relațiilor internaționale, încât a dobândit în timp statusul unei școli de gândire, primind sufixul -ism. Cu toate acestea, wilsonianismul este mai mult decât o ideologie aplicabilă politicii externe și trebuie abordată în contextul curentului progresist care a creat-o. În această privință, Scott Berg explică comportamentul politic al lui Wilson, care a fost evident progresist, atât pe durata mandatului său de guvernator al New Jersey, când a eliberat un stat etichetat „părintele corporațiilor” de „tirană intereselor private” și a abordat problema condițiilor de muncă, dar și în cadrul platformei electorale, care i-a adus primul mandat la Casa Albă – „Noua Libertate”, orientată către măsuri de creștere a democrației, a justiției sociale și echității economice (Scott, 2013). De-a lungul mandatelor sale, a luptat împotriva politicilor tarifare, care nu respectau principiile juste de taxare și care

transformau guvernul într-un instrument al intereselor companiilor private, împotriva sistemului bancar care discrimina creditele în detrimentul capitalului și împotriva sistemului industrial care limita libertățile și oportunitățile pe piața de muncă. Pe de altă parte, a susținut nevoia de eficientizare a cadrului legal din domeniul sanitar, al asigurărilor sociale și condițiilor de muncă, vizând astfel asigurarea egalității sociale, în special pe piața de muncă a femeilor și copiilor (Scott, 2013). Pestritto a plasat activitatea de reconceptualizare și reformare a Americii derulate de Woodrow Wilson în conexiune directă cu evoluția și formația sa ca politician liberal progresist (Pestritto, 2005). Mai mult decât atât, Gottfried a examinat „moștenirea” lăsată de Wilson, ajungând la concluzia că acesta dorea emulația reformelor interne la nivel global (Gottfried, 1990, pp. 117-126). Comportamentele politice ale lui Wilson și ale celor ce au ales să îl susțină la Conferința de Pace de la Paris pot fi circumscrise perspectivei progresiste, prin care s-au promovat politici și măsuri de creștere a incluziunii sociale la nivelul celor patru gardieni și la nivel european pe parcursul negocierilor de pace.

Progresismul american la Paris: securitatea socială și nașterea OIM

Renumitele 14 puncte, care au reprezentat cadrul negocierilor de pace de la Paris, au ilustrat versiunea wilsoniană a unui document cu adevărat progresist. În planul economic și politic, promovarea comerțului liber, plasarea focusului asupra opiniei publice, garantarea dreptului la autodeterminare, ca expresie democratică a voinței guvernaților și înființarea Ligii Națiunilor, au fost inspirate de viziunile progresiste și de încrederea învestită în rolul guvernului și formulate ca atare. Referitor la problemele sociale și în special, la promovarea ideii că securitatea trebuie abordată dintr-o perspectivă multidimensională, influența progresiștilor a fost vizibilă prin rolul pe care America l-a avut în soluționarea problemelor conexe pieței și condițiilor de muncă. În această privință, alături de progresiștii numiți de Wilson în Comisia Americană de Negociere a Păcii, Samuel Gompers a avut un rol important. Ca lider al Federației Americane de Muncă (American Federation of Labor, AFL), o organizație a cărei agendă avea influențe progresiste, Gompers a fost numit de președintele Statelor Unite ca membru al Consiliului de Apărare Națională și însărcinat cu asigurarea sprijinului pieței de muncă în eforturile de război. Din această poziție, a lucrat îndeaproape cu Wilson pentru elaborarea unei politici a muncii care să ofere sprijin guvernamental sindicatelor independente. Ca urmare a unei colaborări fructuoase, Gompers a fost nominalizat să participe la Conferința de Pace

în calitate de reprezentant SUA al Comisiei de Legislație Internațională a Muncii. Mai mult, a fost numit moderator al comisiei.

Cooperarea dintre guvern și sindicate (în special AFL) „au determinat o înflorire a ideilor progresiste”: o coordonare centralizată a producției industriale fără precedent, modernizarea sistemului național de transport, o creștere a salariilor, stabilirea obligațiilor de război și noilor taxe, pentru a asigura resursele financiare necesare derulării războiului (Knock, 1992, pp. 130-131). Simultan, guvernul federal a recunoscut pentru prima dată dreptul sindicatelor de a se organiza și negocia colectiv (Knock, 1992, p. 131). Reformele sociale au depășit până și cele mai optimiste așteptări: un salariu minim și 8 ore de muncă pe zi fuseseră instituite în majoritatea industriilor, în timp ce disputele circumscrise acestui domeniu erau finalizate în favoarea muncitorilor (Knock, 1992, p. 131).

Wilson a mers chiar mai departe, sprijinind includerea unui sector dedicat muncii în Acordul Ligii Națiunilor. În Europa, a menținut ideea conform căreia „multe dintre ameliorările condițiilor de muncă pot fi efectuate în cadrul conferințelor și discuțiilor [...] aducând un nivel crescut de utilitate în Biroul Muncii, care urma să fie stabilit de către Ligă. Munca desfășurată de bărbați, femei și copii a rămas ascunsă în fundal de-a lungul timpului [...], obiectivele politicienilor fiind legate de acțiuni structurale și de tranzacții ample de comerț și finanțe” (Powell & Hodgins, 1919, p. 165). Adnotările sale personale pe textul Acordului, numit Primul și Al Doilea Draft de la Paris, a impus ca obligație pentru toate părțile semnatare să „stabilească și să mențină ore juste și condiții umane de muncă” și stabilirea unui set de drepturi de bază pentru muncitori la nivel global (Knock, 1992, pp. 205-207).

În ceea ce privește cooperarea dintre Gompers și AFL, aceștia au solicitat, cu mult timp înainte de sfârșitul războiului și într-o perioadă în care Statele Unite ocupau încă o poziție de neutralitate (1914), ca „mișcările sindicale internaționale să aibă un cuvânt de spus în restructurarea post-război”, solicitând așadar organizarea unei conferințe paralele (Tosstorff, 2005, p. 402). Mai târziu, Gompers a admis că „Munca americană nu a părăsit Conferința de Pace de la Paris cu toate completările pe care acesta le-a perceput necesare, ci mai degrabă cu tot ceea ce a putut să obțină în urma negocierilor” (Gompers, 1921, p. 319). A explicat acest fapt prin prisma intervențiilor egoiste ale conservatorilor și socialiștilor radicali ce făceau parte din Comisie, o mare parte din ei nefiind reprezentanți ai pieței de muncă, ci ai partidelor politice. Acesta este motivul pentru care Gompers a considerat „concursul de reacție, neînțelegere, încăpățănare și nebunie” ca fiind cel mai dificil din viața sa (Gompers, 1921, p. 323). Cu toate acestea,

rezultatul final, secțiunea tratatului dedicată muncii, așa cum a fost ghidată de „gândirea americană” și comparația dintre versiunea agreată cu ciorna redactată de delegația americană i-au oferit un sentiment de satisfacție (Gompers, 1921, pp. 328-329). În același timp, telegramele transmise către și de la Președintele Statelor Unite, prin Departamentul de Stat, au relevat angajamentul lui Wilson față de abordarea justiției sociale în textul Acordului (Gompers, 1921, pp. 330-3331).

Între membrii Comisiei existau diferențe relative de părere, având în vedere experiențele și filosofii diferite. Spre deosebire de Gompers, cei trei lideri europeni, Vandervelde (Belgia), Thomas (Franța) și Henderson (Regatul Unit al Marii Britanii), erau afiliați partidelor socialist și al muncii. Ca atare, reprezentau interesele politice ale acestora și doreau să le transpună în cadrul Conferinței, în timp ce americanii doreau o agendă non-politizată (Van Daele, 2005, p. 441). Europeanii erau de asemenea dispuși să încredințeze guvernelor și administrațiilor sarcina de a crește nivelul de bunăstare socială, pornind de la premisa că toate deciziile Conferinței urmau a fi implementate de guverne (Van Daele, 2005, p. 445). Aceasta era una dintre cele mai clare distincții dintre europeni și Gompers, care se axa pe privatizare.

Mai mulți autori au încercat să determine cauzele și factorii favorizanți creării Organizației Internaționale a Muncii. Shotwell, unul dintre liderii delegației Statelor Unite, atribuie aceste elemente liderilor statelor și/sau guvernelor pe care le reprezintă (Tosstorff, 2005, p. 400). Van Daele identifică membrii partidelor politice și academicienii preocupați cu problemele sociale; el prezintă explicit rolul comunităților epistemice, într-un sens mai restrâns decât al lui Haas, și anume că politicienii și reformiștii sociali din mediul academic au format o comunitate cu mult timp înainte de Conferința de Pace (Van Daele, 2005). Tosstorff schimbă focusul spre deja existentă mișcare internațională de sindicat și spre acțiunile anterioare derulate de aceasta – organizarea de conferințe și întâlniri, inclusiv Conferința de la Berna, ce a avut loc simultan cu Conferința de Pace (Tosstorff, 2005). Prezenta lucrare abordează problema într-o manieră distinctă: se axează asupra a ceea ce a fost obținut în mod real din perspectiva studiilor de securitate și consideră toate părțile menționate mai sus ca și constituenți ai unei comunități epistemice, a cărei activitate și efort a făcut posibilă înființarea Organizației Internaționale a Muncii și adăugarea dimensiunii sociale la conceptul de securitate. Din această perspectivă, elementele comune cântăresc mai mult decât contradicțiile de viziune, iar rezultatul final nu s-ar fi putut concretiza în absența acestei combinații de factori: fondul de cunoaștere existent, transferul de informații prin intermediul mișcărilor sindicale și voința factorilor de decizie.

În această privință, următorul preambul, Partea XIII a Tratatului de la Versailles, a fost citit și adoptat în sesiunea plenară a Conferinței de Pace: „Liga Națiunilor are ca obiectiv primordial pacea universală, și o asemenea pace nu poate fi obținută decât dacă este bazată pe justiție socială” (ILO Official Bulletin, vol. I, 1923, p. 332). Conexiunea dintre cele două dimensiuni nu ar fi putut fi exprimată mai clar: problemele sociale sunt parte integrată a securității, având în vedere că „injustiția, greutățile și lipsurile sociale” produc instabilitate și amenință pacea mondială. Măsurile necesare sunt specificate și corelate cu securitatea socială: adaptarea la ore de muncă standard și aprovizionarea forței de muncă, prevenirea șomajului, asigurarea salariilor adecvate, asigurărilor de sănătate, protecția muncii și pensiilor, organizarea educației vocaționale și tehnice, precum și respectarea libertății asociațiilor (ILO Official Bulletin, vol. I, 1923, p. 332). Mai mult decât atât, părțile semnate au subliniat importanța bunăstării muncitorilor, în sensul cel mai larg cu putință; intelectuală, morală, fizică și a statusului acestora: „nu doar un instrument al comerțului” (ILO Official Bulletin, vol. I, 1923, p. 332). Principiile care au conturat discuțiile și potențialele adaptări ale cadrului Organizației Internaționale a Muncii sunt stipulate după cum urmează: (1) munca nu este un bun al comerțului; (2) atât angajații, cât și angajatorii au dreptul de a se asocia; (3) salariile ar trebui să asigure un trai decent; (4) ziua de muncă este stabilită la 8 ore, iar săptămâna la 48; (5) este necesară o zi liberă pe săptămână, duminica de câte ori este posibil; (6) este interzisă munca copiilor, iar munca tinerilor trebuie plasată sub un control strict astfel încât să permită acestora dezvoltarea educațională și fizică; (7) bărbații și femeile sunt plătiți la fel pentru aceeași categorie de activitate derulată; (8) migranții și nativii vor beneficia de tratamente nediferențiate pe piața de muncă; (9) este recomandată implementarea unui sistem de monitorizare a funcționării planurilor de protecție socială (ILO Official Bulletin, vol. I, 1923, pp. 345-347). Enumerarea acestor principii capătă relevanță în contextul prezentei lucrări, întrucât acestea au constituit baza și cadrul de inițiere a unui sistem de protecție și justiție socială și a elaborării legislației aferente într-un număr mare de state, inclusiv România. Consecințele au fost profunde și nu au fost resimțite exclusiv la nivel conceptual, ci și factual.

Considerații finale

Prezenta lucrare a susținut rolul pe care comunitatea epistemică l-a avut, în particular progresimul american, în adăugarea dimensiunii sociale la conceptul de securitate individuală, națională și internațională. „Libertate din dorință” și „libertate din frică” într-o accepțiune a conceptului de

securitate de aproape acum un secol, în cadrul contextului mai amplu al Ligii Națiunilor, precursorul Națiunilor Unite, prin intermediul Organizației Internaționale a Muncii. Nevoile sociale au fost rafinate, sau chiar schimbate, în ultimele decenii, dar încă joacă un rol important în sectorul social, în special când este plasat în corelare cu mediul economic și politic. Grecia este un exemplu elocvent.

Competiția dintre politicieni, membrii grupurilor sindicale, reprezentanții mediului academic și activiști au produs un rezultat care a indus schimbări sociale profunde la nivelul comunităților umane. Este aproape un truism că istoria se repetă, dar similaritățile sunt frapante. Până la finalul anilor 1800, economii din diferite zone ale globului se reorientau dinspre agricultură înspre zona industrială, la nivelul societății actuale existând indicii de trecere către era post-industrială. Fluxurile migraționale au avut și atunci, ca și acum, un impact semnificativ asupra dinamicii inter și intra-statale. Rolul statului a fost reconceptualizat în timpul crizei economice, mediul economic global actual fiind marcat de crize economice și financiare. Rata crescândă a șomajului este o altă similitudine a societății contemporane cu cea de la final de secol 19. Sistemul politic din spațiul intracomunitar este examinat cu atenție în termeni de natura sistemului și extinderea sa democratică. Nevoia de progres(ism) este o realitate a mediului actual, idee întărită de discursul politic american.

De asemenea, la momentul actual conceptul de securitate este regândit. Având în vedere amenințările induse de securitizare, așa cum este sugerat de Școala de la Copenhaga, există o multitudine de provocări când discutăm despre proiectarea unor strategii de securitate eficiente. Cu toate acestea, procesul de reconceptualizare este unul profund și extins. În era globalizării post-moderne, când teritorialitatea a obținut un status diferit, problemele sociale nu mai pot fi gestionate dintr-o perspectivă exclusiv intrastatală. Eforturile neterminate sau compromise de la Versailles ar trebui luate în considerare. Avem o societate civilă mai puternică și un mediu academic profesionist, dar cine va ocupa rolul lui Wilson sau al lui Lloyd George, cine vor fi viitori politicieni capabili să integreze toate forțele creative și constructive pentru a planifica și acționa în contextul diferențelor culturale și de interese?

Mulțumiri:

Această lucrare este realizată sub egida Institutului pentru Cercetarea Calității Vieții, Academia Română, ca parte a proiectului cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, „Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale”, POSDRU/159/1.5/S/141086.

Referințe bibliografice:

1. Annan, Kofi, (1999). *Towards a Culture of Peace*, in Mayor, Federico (ed.), *Letters to Future Generations*, Paris: UNESCO Publishing.
2. Balázs, József, (1985). A Note on the Interpretation of Security, in *Development and Peace*, no. 6.
3. Baldwin, David A. (1997). The Concept of Security, în *Review of International Studies*, vol. 23, no. 1.
4. Baylis, John, (2008). *International and Global Security*, in Baylis, John, Smith, Steve, Owens, Patricia (eds.) (2008). *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations (4th edition)*, Oxford: Oxford University Press.
5. Booth, Ken, (1991). Security and Emancipation, în *Review of International Studies*, vol. 17, no. 4.
6. Macmillan, Margaret, (2003). *Paris 1919. Six Months that Changed the World*, New York: Random House.
7. Read, Antony, (2008) *The World on Fire: 1919 and the Battle with Bolshevism*, New York: W.W. Norton & Company.
8. Haas, Peter M., (1992). Epistemic Communities and International Policy Coordination, în *International Organization*, vol. 46, no. 1.
9. Wolfers, Arnold, (1952). National Security as an Ambiguous Symbol, in *Political Science Quarterly*, vol. 67, no. 4.
10. Buzan, Barry (1983). *People, States, and Fear. The National Security Problem in International Relations*, Brighton: Wheatsheaf Books, a member of the Harvester Press Group.
11. Buzan, Barry, Wæver, Ole, De Wilde, Jaap, (1998). *Security. A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers.
12. Peoples, Columba, Vaughan-Williams, Nick (2010). *Critical Security Studies. An Introduction*, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
13. Buzan, Barry, Hansen, Lene (2009). *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge: Cambridge University Press.
14. Buzan, Barry, (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War*, London: Harvester Wheatsheaf.
15. Hampson, Fen Osler (2008) *Human Security*, în Williams, Paul D. (ed.), (2008). *Security Studies. An Introduction*, New York: Routledge, pp. 230-231.
16. Human Development Report (1993), United Nations Development Program, disponibil la http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/222/hdr_1993_en_complete_nostats.pdf, accesat la 01.06.2015.
17. Human Development Report (1994), United Nations Development Program, disponibil la http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf, accesat la 01.06.2015.
18. Jaycox, Faith (2005). *The progressive era, facts on file*, New York.
19. Paris, Roland, (2001). Human security: paradigm shift or hot air?, în *International Security*, vol. 26, no. 2, pp. 87-102.

20. Thomas, Caroline (2000). *Global governance, development and human security*, Londra: Pluto Press.
21. Kaufmann, Franz-Xaver. (2013). *Thinking about social policy. The german tradition*, Berlin: Springer.
22. McNeese, Tim (2010). *The gilded age and progressivism. 1891-1923*, New York: Chelsea House, An imprint of infobase publishing.
23. Nugent, Walter (2010). *Progressivism. A very short introduction*, New York: oxford University Press.
24. Link, William A., Link Susannah J. (2012). *The gilded age and progressive era*, Wiley Blackwell, Malden.
25. Pastorello, Karen (2014). *The progressives. Activism and reform in american society, 1893-1917*, Wiley Blackwell, Malden, 2014.
26. Scott Berg, Andrew (2013). *Wilson, putnam's sons*, New York.
27. Pestritto, Ronald (2005). *Woodrow wilson and the roots of modern liberalism (american intellectual culture)*, Rowman & Littlefield, Lanham.
28. Gottfried, Paul (1990). *Wilsonianism: the legacy that won't die*, in *Journal of Libertarian Studies*, vol. IX, no. 2, pp. 117-126.
29. Knock, Thomas J. (1992). *To end all wars. Woodrow wilson and the quest for a new world order*, Princeton: Princeton University Press.
30. Powell, Lyman P. , Hodgins, Fred B. (eds.) (1919). *America and the League of Nations. Addresses in Europe, Woodrow Wilson*, Chicago: Rand McNally and Co.
31. Tosstorff, Reiner, (2005). The international trade-union movement and the founding of the international labour organization, in *International Review of Social History*, no. 50.
32. Gompers, Samuel, (1921) The labor clauses of the treaty", in House, Edward Mandell, Seymour, Charles (eds.) (1921). *What really happened at paris. The story of the peace conference, 1918-1919, by american delegates*, New York: Charles Scribner's Sons, 1921.
33. Van Daele, Jasmien (2005). Engineering social peace: networks, ideas, and the founding of the international labour organization, in *International Review of Social History*, no. 50.
34. International Labor Office, *Official Bulletin*, (1923). vol. I, april 1919 – august 1920, Geneva.
35. Ullman, Richard (1983) Redefining Security, în *International Security*, vol. 8, no. 1.